

נעשה אדם

הא-ל הגדול הגבור והנורא

א-דני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

ברוך אתה ה' אלקינו ואלקי אבותינו. אלקי אברהם. אלקי יצחק. ואלקי יעקב. הא-ל הגדול הגבור והנורא א-ל עליון. גומל חסדים טובים. וקונה הכל. וזוכר חסדי אבות. ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה: מלך עוזר ומושיע ומגן: ברוך אתה ה' מגן אברהם:

Blessed are You, Hashem, our G-d and the G-d of our forefathers, G-d of Avraham, G-d of Yitzhak and G-d of Yaakov, the great, mighty and awesome G-d, the supreme G-d, Who bestows beneficial kindness and creates everything, Who recalls the kindnesses of the Patriarchs and brings a Redeemer to their children's children, for His Name's sake, with love. O King, Helper, Saviour and Shield. Blessed are You Hashem, Shield of Avraham.

שו"ע אורח חיים ה'א'

יכוין בברכתו פירוש המלות כשיזכיר השם יכוין פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכל ויכוין בכתיבתו ביו"ד ה"א שהיה והיה ויהיה ובהזכירו אלקים יכוין שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כלם:

אבודרהם שמונה עשרה

הא-ל הגדול הגבור והנורא פסוק הוא (דב', י', יז) ואפשר שרמז בשלש לשונות אלו לשלשה עולמות שהם עולם העליון והוא עולם המלאכים ועולם התיכון והוא עולם הגלגלים והכוכבים ועולם השפל והוא עולם המעשים. הגדול כנגד עולם המלאכי לפי שהשם הוא הגדול שבכולם. והגבור כנגד עולם הגלגלים לפי שהשם מסבב הגלגלים בגבורה. והנורא כנגד עולם המעשים שע"י נוראותיו שעושה עם שוכני בתי חומר ניכר שהוא נורא. ואחר שזכר שבח הקדוש ברוך הוא בשלשה עולמות אמר כי הוא א-ל עליון שליט בכולם. א-ל עליון ע"ש (ברא' יד, יט) וברוך א-ל עליון.

יחזקאל י"ז:י"ג

וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אֶתוֹ בְּרִית וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאֶלֶה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח:

And he took of the royal seed and formed a covenant with him, and he brought him into an oath and the mighty of the land he took away.

רש"י שמות ל"ד:ו'

א-ל – אף זו מדת רחמים וכן הוא אומר (תהלים כב) א-ל א-ל לי למה עזבתני ואין לומר למדת הדין למה עזבתני כך מצאתי במכילתא:

G-d: Heb. א-ל. This too is an attribute of compassion [for G-d], and so he [the Psalmist] says: "My G-d, my G-d, why have You forsaken me?" (Ps. 22:2). One cannot say to the Divine attribute of justice, "Why have You forsaken me?" I found this in the Mechilta (Exod. 15:2).

רינת חיים עמ' י"ב

נמצא ש"הא-ל" הוא תקיף בחסד – מרבה להתחסד, והוא השורש לכל מידותיו של הקב"ה שגילה לנו, כי הסיבה שגילה לנו את מידותיו-הנהגותיו אינה למען עצמו כדי שנכיר את גדולתו ונכיר את מהותו שזה דבר בתלי אפשרי כי הוא ית' בלתי מושג לשום נברא, אלא מפני שרצוה להתחסד עמנו ולהיטיב לנו, כי ע"י שנדע את הנהגותיו נלמד ללכת בדרכיו ולהתדבק בהן, וזוהי הטובה הגדולה ביותר שאפשר לנברא לקבל, כי הדבקות בו ית' הוא שיא השלימות והעונג, והמקור לכל גילויי הנהגותיו ית' לנו היא מידת "הא-ל" תוקף החסד שברצונו להיטיב לנבראים...

דברים י"ז

כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֵדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל-לִהְדֹּל הַגָּבֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקְוָה שׁוֹדֵד:

For Hashem, your G-d, is G-d of gods and the L-rd of the lords, the great mighty and awesome G-d, Who will show no favour, nor will He take a bribe.

גמ' ברכות לג:

ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא אמר הא-ל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד המתין לו עד דסיים כי סיים אמר ליה סיימתיהו לכולהו שבחי דמרך למא לי כולי האי אנן הני תלת דאמרינן אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא הוינן יכולין למימר להו ואת אמרת כולי האי ואזלת משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא גנאי הוא לו:

דברים ג' כ"ד

אֲדֹנֵי יְיָ אֵתָהּ הַזֹּלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבֹדְךָ אֶת גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר בִּי א-ל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמוֹעֲשֶׂיךָ וּכְגִבּוֹרֹתֶיךָ:

"O L-rd G-d, You have begun to show Your servant Your greatness and Your strong hand, for who is [like] G-d in heaven or on earth who can do as Your deeds and Your might?

רש"י

את גדלך – זו מדת טובך וכן הוא אומר ועתה יגדל נא כח ה':

Your greatness: This is the attribute of Your goodness. Similarly, it states: "And now, pray, let the strength of my L-rd be great"

מדרש רבה בראשית פרשה נד פסקה ו

ויטע אשל בבאר שבע וגו' רבי יהודה ורבי נחמיה רבי יהודה אמר אשל פרדס שאל מה תשאל תאנים וענבים ורמונים ר' נחמיה אמר אשל פונדיק שאל מה תשאל עיגולא קופר חמר ביעין רבי עזריה בשם ר' יהודה בר סימון אשל סנהדרין היך מה דאת אמר (שמואל א כב) ושאל יושב בגבעה תחת האשל ברמה על דעתיה דרבי נחמיה דאמר אשל פונדיק אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים ומשהו אוכלין ושותין אמר לון בריכו והן אמרין מה נימור ואמר להון ברוך אל עולם שאכלנו משלו הה"ד (בראשית כא) ויקרא בשם ה' אל עולם ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים מאותן שעשה בחברון עשה עשרים וחמש שנה וכאן עשה עשרים ושש שנים:

רינת חיים שם

מידת חסדו ית' היא הנראית למתבונן בבריאה בצורה הגלויה והבולטת ביותר מכל שאר הנהגותיו ית', לכן התואר "הגדול" על השי"ת מתייחס למידת חסדו המתגלית בבריאה. כך גם המפרשים שהתואר "הגדול" שאנו אומרים הוא כנגד "אברהם" שגילה ולימד את חסד ה' עם בריותיו.

אבות ד'א'

איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי מז), טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר...

גמ' ברכות ז.

תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריא-ל-י-ה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך

במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו וקא משמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך:

מדרש רבה בראשית פרשה נו פסקה ח
א"ר יצחק בשעה שבקש אברהם לעקוד יצחק בנו אמר לו אבא בחור אני וחוששני שמא יודעו גופי מפחדה של סכין ואצערך ושמא תפסל השחיטה ולא תעלה לך לקרבן אלא כפתני יפה יפה מיד ויעקד את יצחק כלום יכול אדם לכפות בן שלשים ושבע נ"א בן עשרים ושיש שנה אלא לדעתו

רינת חיים שם

עפ"י המדרש הזה מיגת והנהגת "הגיבור" היא שהקב"ה מתגבר על מידת הדין המקטרגת ומתנהגת עם כלל ישראל.

פרשת השירה פרשה ח

דבר אחר מי כמוך באלים ה' מי כמוך באילמים

תומר דבורה – פרק ראשון

המדה הזאת מורה על היות הקב"ה מלך נעלב, סובל עלבון, מה שלא יכילהו רעיון. הרי אין דבר נסתר מהשגחתו בלי ספק, ועוד אין רגע שלא יהיה האדם נזון ומתקיים מכח עליון השופע בו עליו; והרי תמצא שמעולם לא חטא אדם נגדו שלא יהיה הוא באותו הרגע ממש שופע שפע קיומו ותנועת אבריו, ועם היות שהוא חוטא בכח ההוא לא מנעו ממנו כלל, אלא סובל הקב"ה עלבון כזה להיות משפיע בו כח תנועת אבריו, והוא מוציא אותו כח באותו רגע בחטא ועון ומכעיס והקב"ה סובל. ולא תאמר שאינו יכול למנוע ממנו הטוב ההוא, ח"ו, שהרי בכחו ברגע כמימריה לביש ידיו ורגליו, כעין שעשה לירבעם (מלכים א' י"ג, ד'). ועם כל זה, שהכח בידו להחזיר הכח הנשפע ההוא, והיה לו לומר כיון שאתה חוטא נגדי תחטא בשלך ולא בשלי, לא מפני זה מנע טוב מן האדם ולא סבל עלבון, והשפיע הכח והטיב לאדם טובו. הרי זה עלבון וסבלנות מה שלא יסופר. ועל זה קוראים מלאכי השרת להקב"ה מלך עלוב (פרקי היכלות פכ"ה). והיינו אומרו "מי א-ל כמוך", אתה א-ל בעל חסד המטיב, א-ל בעל כח לינקם ולאסוף את שלך, ועם כל זה אתה סובל ונעלב עד ישוב בתשובה:

רינת חיים שם

נשנו כאן שני פירושים הפוכים ל"הגיבור" א. שמגבר על מידת הדין ועושה חסד. ב. שאינו מונע מהרע מלהצליח כפי שהיה ראוי, וזאת למען הבחירה. עכ"פ לפי שני הפירושים "הגיבור" הוא בבחינת "איזהו גיבור הכובש את יצרו".

גמ' יומא סט:

דאמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה אתא משה אמר הא-ל הגדול הגבור והנורא אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו לא אמר נורא אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה אמר רבי אלעזר מתוך שיודעין בהקדוש ברוך הוא שאמתי הוא לפיכך לא כיזבו בו:

רש"י שם

הא-ל הגדול הגבור והנורא – אשר לא ישא פנים: עובדי עבודה זרה מקרקרים צהיכלו – שראה שרי נבוכדנצר נכנסין להיכל ומריעים צו ככל ראונו: לא אמר נורא – צפרשת הנה חנמאל כתיב עושה חסד לחלפים ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם האל הגדול והגבור ה' כבאות שמו (ירמיהו לז): דניאל לא אמר גבור – בתפלתו כספרו (דניאל ט): עובדי עבודה זרה משתעבדים צבניו – זה שבעים שנה: זו היא גבורתו – שכובש יצרו כל השנים הללו שנתעבדו בהן ומאריך אפו על כל הגזירות שגזירות על צניו: ואלו הן

נוראותיו שאלמלא מוראו וכו' – מן יום החורבן אתה למד נוראותיו, שכל האומות נאספו להשמדם ונתקיימו מהן: ורצנן – ירמיה ודניאל: שהוא אמתי – מסכים על האמת ושונא את השקר:

בראשית כ"ח:י"ז

וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה זֶה וַיֵּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם:

And he was frightened, and he said, "How awesome is this place! This is none other than the house of G-d, and this is the gate of heaven."

דברים י"ד:כ"ג

וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם בְּעֵשֶׂר הָעֲנָנִים תִּירָשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכְרַת בְּקָרְךָ וּצְאֹנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים:

And you shall eat before Hashem, your G-d, in the place He chooses to establish His Name therein, the tithes of your grain, your wine, and your oil, and the firstborn of your cattle and of your sheep, so that you may learn to fear Hashem, your G-d, all the days

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ז

(א) מצות עשה ליראה מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו:

There is a positive commandment to hold the Temple in awe, as [Leviticus 19:30] states: "And you shall revere my Sanctuary." Nevertheless, it is not the [physical building of] the Temple which must be held in awe, but rather, He who commanded that it be revered.

(ז) אע"פ שהמקדש היום חרב בעונותינו חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבניינו לא יכנס אלא למקום שמותר להכנס לשם ולא ישב בעזרה ולא יקל ראשו כנגד שער המזרח שנאמר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם שאע"פ שחרב בקדושתו עומד:

Even though, the Temple is now in ruin because of our sins, a person must hold its [site] in awe, as one would regard it when it was standing.

[Therefore,] one should only enter a region which he is permitted to enter. He should not sit in [the area of] the Temple Courtyard, nor should he act frivolously when standing before [the place of] the eastern gate, as [implied by Leviticus 19:30]: "You shall observe My Sabbaths and you shall revere My Sanctuary." [Explaining the analogy between the two commands, the Sages comment:] "Just as the observance of the Sabbath [applies] for eternity, so too, the reverence for the Temple must be eternal. Even though it is in ruin, it remains holy."

רינת חיים שם

נמצא שתואר "הנורא" של השי"ת בא לידי ביטוי מעשי באופנים שונים, בבית המקדש בבניינו שהיה בו והשכינה שרתה בו שאז מי שנכנס לתוכו וראה את גילויי השכינה בניסים שנעשו בו תדיר, מיד היתה נופלת עליו יראת שמים גדולה, וכבר טרם הכנסו למקדש בבואו לירושלים בלבד הרגיש והתעלה במדרגת היראת שמים שלו. ומי שרוצה לראות ולהתבונן גם בחרבן בית המקדש, ואפילו כשעם ישראל בגלות מוטלת על הגויים שלא המודע יראה ופחד מה' שלא נותנת להם להשמיד ולכלות את עם ישראל, וזוהי מדרגת "הנורא".

Shemoneh Esrei p57

The highest form of praise is imitation. When we recount these praises of G-d we must resolve to follow His example. As the Talmud (Shabbos 133b) teaches, *Emulate Him!*

G-d is *mighty*, *giבור*. But His might is neither brutal nor vindictive. It is the strength of patience and perseverance. G-d is long suffering. The men of the Great Assembly earned their title not merely for their insight into G-d's attributes. They were called great because they emulated G-d's attributes and patterned their own behaviour after Him.

As we now recite this blessing we resolve to strengthen ourselves by practicing self-control. We will not act or speak upon impulse. We thus fulfil one of the essential purposes of prayer – to recognise G-d and *to follow in His ways*.

